

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 338.43:658. 339.7

Вплив факторів на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств**Бабій І.В.**кандидат економічних наук, доцент,
Хмельницький національний університет

Стаття присвячена дослідженню процесів розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що забезпечує ефективність виробництва та конкурентоспроможність підприємства. Автором доведено важливість здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності та розкрито її сутність. Виявлено особливості, основні принципи та способи управління зовнішньоекономічною діяльністю промислових підприємств. Досліджено фактори внутрішнього та зовнішнього середовища впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) промислових підприємств, виявлено їх особливості. Виявлення факторів впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності та використання сприятливих можливостей дає можливість з максимальною ефективністю забезпечити та активізувати процеси зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність підприємства, фактори внутрішнього та зовнішнього середовища, забезпечення процесів, розвиток підприємства.

Бабий И.В. ВЛИЯНИЕ ФАКТОРОВ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Статья посвящена исследованию процессов развития внешнеэкономической деятельности предприятия, которая обеспечивает эффективность производства и конкурентоспособность предприятия. Автором доказана важность осуществления предприятием внешнеэкономической деятельности и раскрыта ее сущность. Выявлены особенности, основные принципы и способы управления внешнеэкономической деятельностью промышленных предприятий. Исследованы факторы внутренней и внешней среды влияния на обеспечение внешнеэкономической деятельности (ВЭД) промышленных предприятий, определены их особенности. Выявление факторов влияния на обеспечение внешнеэкономической деятельности и использования благоприятных возможностей позволяют с максимальной эффективностью осуществлять обеспечение и активизацию процессов внешнеэкономической деятельности промышленных предприятий.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность предприятия, факторы внутренней и внешней среды, обеспечение процессов, развитие предприятия.

Babiy I.V. THE FOREIGN FACTORS INFLUENCE ON INTERNATIONAL ECONOMIC ACTIVITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

The article examines the processes of foreign economic activity, that provides production efficiency and competitiveness. The importance of foreign economic activity is proved and its identity is revealed. The features of the basic principles and methods of international economic activity management are determined. The factors of internal and external environment influence on the foreign economic activity are revealed and their features are determined. The factors identification allows using maximum efficiency to perform maintenance and activation of foreign economic activity of industrial enterprises.

Keywords: foreign economic activity, factors of internal and external environment, processes of providing, enterprise development.

Постановка проблеми в загальному вигляді. За сучасних умов стрімкого розвитку економіки та загострення конкурентної боротьби, зовнішньоекономічна діяльність (далі – ЗЕД) є необхідним складником комплексного функціонування економіки країни,

одним із важливих чинників стабільного розвитку та ефективності господарської діяльності як на рівні окремих підприємств, так і в масштабах усієї країни. Зовнішньоекономічні зв'язки відіграють важливу роль у національній економіці, забезпечують економічне

зростання та створюють конкурентне ринкове середовище. Підприємства, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність є менш вразливими до впливу мікроекономічних чинників середовища функціонування, що сприяє вирішенню низки важливих завдань:

- збільшенні прибутковості;
- покращенні якісних характеристик продукції;
- збільшенні обсягів продажу;
- пошуку нових ділових партнерів;
- уникненні сезонності попиту на товари тощо.

Зважаючи на важливість здійснення підприємством зовнішньоекономічної діяльності, важливим завданням є визначення факторів, що впливають на її забезпечення, виділення тенденцій діяльності даних процесів у системі розвитку промислових підприємств.

Вирішити ці завдання можна за допомогою визначення факторів, що впливають на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства, оскільки саме діагностика цих факторів передбачає процес оцінювання, аналізу та визначення особливостей діяльності й тенденцій розвитку окремих сфер функціонування підприємства для накопичення необхідної інформації щодо прийняття зважених рішень на всіх етапах управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств присвячували свої дослідження такі науковці, як І. Артеменко, І. Багорова, В. Власюк, О. Гетьман В. Гончаренко, М. Дідківський, С. Жданов, В. Єрмаченко, О. Кириченко, Я. Леонов, С. Лобунська, Н. Рєдіна, М. Чумаченко, О. Шкурупій, Ю. Цьомик та інші. Однак на сьогодні недостатньо дослідженими є фактори, що впливають на забезпечення процесів зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження факторів, що впливають на зовнішньоекономічну діяльність підприємства з метою визначення майбутнього стану та стимулювання розвитку його сукупного потенціалу.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні першочерговим управлінським завданням керівників будь-якого промислового підприємства є формування та вдосконалення заходів забезпечення зовнішньоекономічної діяльності, що дає можливість сформувати й реалізувати конкретну

послідовність дій, спрямованих на стабільне функціонування ЗЕД підприємства, її стійкий та перспективний розвиток [1, с. 225]. На нашу думку, прийняття такого рішення є важливим етапом як для підприємства в цілому, так і для його зовнішньоекономічної діяльності зокрема.

Метою забезпечення ЗЕД підприємства є створення організаційної структури, яка буде відповідати загальним цілям підприємства, та формування економічних стимулів до зовнішньоекономічної діяльності. При цьому забезпечення ЗЕД підприємства має відповідати таким принципам:

- пріоритету споживача над виробником;
- пріоритетності витрат на зовнішньоекономічну діяльність;
- економічної та соціальної доцільності зовнішньоекономічної діяльності;
- комплексності та спадковості планування зовнішньоекономічної діяльності;
- стимулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- відповідності рівня матеріально-технічної бази вимогам до якості й конкурентоспроможності продукції на міжнародних ринках;
- маркетингової спрямованості та економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Водночас сучасна система зовнішньоекономічної діяльності має свої особливості, які характеризуються такими рисами:

- розвитком інтеграційних процесів в контексті ліквідації економічних кордонів між країнами і створенням єдиного регіонального економічного простору, який підпорядковується загальному регулюванню;
- посиленням взаємозв'язків між кон'юнктурою на світових ринках товарів та послуг і внутрішніх ринках окремих держав. Широкого розвитку набувають такі форми та елементи в системі ЗЕД, як інформаційний обмін, послуги зв'язку, транспортне обслуговування, консалтинг, франчайзинг, ноу-хау, лізинг, страхування тощо;
- новою формою міжнародного поділу праці, що склалася останніми роками та характеризується відносним зниженням частки сировини та матеріалів у світовій торгівлі;
- активною та цілеспрямованою роллю держави щодо втягнення країни у систему глобальної світової економіки, що забезпечується шляхом створення сприятливих правових, економічних та політичних умов, які забезпечують ефективну з точки зору інтере-

сів країни та окремого підприємця ЗЕД на всіх рівнях;

- вивезенням капіталу, що пояснюється створенням фундаменту для утворення ТНК, які, як правило, можуть бути національними за капіталом та інтернаціональними за сферою діяльності;

- переміщенням робочої сили із країни в країну, що є наслідком відмінностей у людських, сировинних та фінансових ресурсах. Щорічно в пошуках роботи у світі переміщується до 25 млн людей;

- зростанням обсягів зовнішньої торгівлі, що зумовлює зниження витрат виробництва;

- жорстким міжнародним регулюванням зовнішньоекономічної діяльності, що визначається багатосторонністю кожної двосторонньої міжнародної економічної угоди, оскільки має відповідати положенням СОТ, виконувати вимоги близько 40 міжнародних організацій у цій галузі [2, с. 57; 3, с. 69].

Таким чином, ЗЕД є важливим чинником міжнародних економічних відносин, що зумовлює посилення міжнародної конкурентоспроможності підприємств у їх боротьбі на світових ринках.

При цьому існує два варіанти управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. У різі створення власного внутрішнього підрозділу, який займається питаннями ЗЕД або працює через відділи зовнішньоекономічних зв'язків, існує прямий спосіб виходу на зовнішні ринки, коли відбувається безпосередній зв'язок між виробником і споживачем. Такий спосіб є вигідним для підприємства за умови великої частки експорту в загальному обігу, високої конкурентоспроможності продукції, незначної конкуренції на даному сегменті ринку, наявності власних кваліфікованих фахівців по роботі на зовнішніх ринках. Якщо ж для вирішення питань зовнішньоекономічної діяльності підприємство залучає торговельних посередників, які є незалежними від виробників та споживачів і основною функцією яких є встановлення зв'язків між продавцем і покупцем, то використовується непрямий спосіб купівлі-продажу товарів на зовнішніх ринках. Кожен із цих способів має свої переваги та недоліки.

Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств значною мірою залежить від взаємодії та координації діяльності підрозділів, функціонально пов'язаних із ЗЕД. Організація взаємодії функціонально пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю підприємства підрозділів є частиною організацій-

ного забезпечення ЗЕД підприємства. Ця взаємодія повинна здійснюватися на основі формально встановлених (регламентованих) і неформальних зв'язків між елементами системи забезпечення зовнішньоекономічних зв'язків підприємства [4, с. 7].

Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності промислового підприємства залежить від багатьох факторів, серед яких:

- масштаби ЗЕД;

- витрати, які пов'язані з виробництвом за кордоном або з продажем продукції на зовнішніх ринках;

- складність продукції;

- досвід роботи підприємства на міжнародних ринках;

- контроль над гнучкістю економічних процесів, прибутками і поведінням у конкурентному середовищі;

- економічна свобода;

- конкуренція на зовнішніх ринках;

- присутність у країні;

- ризики, пов'язані з роботою на міжнародних ринках [5, с. 65–73].

Крім зазначених чинників, на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства також впливає спосіб, який підприємство обрало для виходу на зовнішні ринки [6, с. 81].

Процеси забезпечення зовнішньоекономічної діяльності відбуваються як у середині підприємства, так і поза його межами, перебуваючи у тісному взаємозв'язку з процесами, що існують на підприємстві, та залежать від факторів зовнішнього середовища. Зважаючи на це, фактори впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства можна розглядати з позицій макро- і мікроекономіки (див. табл. 1).

На макрорівні, тобто під впливом зовнішніх факторів, що впливають на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства, будуються взаємовідносини між системою забезпечення і всіма можливими сегментами зовнішнього середовища. Дія факторів зовнішнього середовища передбачає вплив факторів з боку державних та ринкових механізмів. До факторів впливу на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства з боку державних механізмів доцільно віднести політичні, економічні, адміністративні, інституціонально-правові та соціальні. Фактори впливу на забезпечення процесів ЗЕД з боку ринкових механізмів об'єднані в дві групи економічних та організаційних факторів.

Визначення впливу мікроекономічних умов, тобто факторів внутрішнього середовища,

на забезпечення процесів зовнішньоекономічної діяльності підприємства характеризується особливостями підприємства, в якому

формується система забезпечення, доцільно поділити на економічні, організаційні та соціально-психологічні фактори.

Таблиця 1

Вплив факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємства

Фактори зовнішнього середовища	Фактори впливу з боку державних механізмів	<p>Економічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – митно-тарифні; – бюджетно-податкові; – грошово-кредитні; – що регулюють ціни; – валютні <p>Політичні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – наявність державної підтримки; – участь у світових економічних організаціях <p>Соціальні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування ринкової поведінки; – підготовка фахівців з ЗЕД <p>Інституціонально-правові:</p> <ul style="list-style-type: none"> – нормативно-законодавча база; – стимулювання діяльності суб'єктів господарювання, спрямованої на експорт <p>Адміністративні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ліцензування, квотування; – стандартизація та сертифікація; – стимулювання конкуренції; – формування інфраструктури ЗЕД; – страхування; – контроль ринку
	Фактори впливу з боку ринкових механізмів	<p>Економічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вмотивованість у задоволенні потреб на зовнішніх ринках; – випуск якісної конкурентоспроможної продукції; – запобігання дефіциту товарів (сировини); – здешевлення виробництва; – підвищення ефективності господарювання <p>Організаційні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – доступ до інформації; – формування конкурентного середовища; – встановлення зв'язків між учасниками ЗЕД; – вільний вибір партнерів
Фактори внутрішнього середовища	<p>Економічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – інвестування; – ціноутворення; – бізнес-планування; – мотивація; – оцінка ризиків 	
	<p>Організаційні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – формування експортного потенціалу; – маркетинг; – страхування діяльності; – менеджмент; – реалізація продукції; – розрахунки; – технологія виробництва; – ресурсне забезпечення 	
	<p>Соціально-психологічні:</p> <ul style="list-style-type: none"> – вмотивованість у здійсненні ЗЕД; – соціальний захист та гарантії 	

Джерело: побудовано автором на основі [7–9]

Отже, виявлені тенденції внутрішнього та зовнішнього середовища промислового підприємства дозволять керівникам зовнішньоекономічних відділів підприємства обрати першочергові проблеми, вирішення яких підвищить ефективність забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки із цього дослідження. Таким чином, забезпечення процесів зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств є комплексною системою, що складається із сукупності організаційних, управлінських та економічних важелів, які впливають на розвиток підприємства з метою забезпечення ефективності ЗЕД й отримання конкурентних переваг. Дослідження факторів впливу

на забезпечення ЗЕД промислових підприємств та виявлення їх особливостей свідчать про значну взаємодію факторів, кожен із яких є надзвичайно важливим. Крім того, виявлення та врахування саме впливу факторів внутрішнього середовища є першочерговим завданням, оскільки саме підприємство може змінити як рівень, так і характер впливу даних факторів, на відміну від факторів впливу зовнішнього середовища. Тому мінімізація негативного впливу факторів та максимальне використання сприятливих можливостей дають можливість з максимальною ефективністю забезпечити та активізувати процеси зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лакіза В. Організаційно-економічне забезпечення функціонування підприємства / В. Лакіза, К. Качмар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.8. – С. 224–229.
2. Дідківський М. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : [навч. посібник] / М. Дідківський. – К. : Знання, 2006. – 463 с.
3. Жданов С. Механизмы экономического управления предприятием : [учеб. пособие] / С. Жданов. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 319 с.
4. Радіонова Н. Організаційно-економічне забезпечення управління інноваційним розвитком машинобудівного підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (підприємства машинобудівної та металургійної галузей)» / Н. Радіонова. – Луганськ, 2010. – 19 с.
5. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності / О. Кириченко, І. Кавас. – К. : Фінансист, 2000. – 653 с.
6. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: кредитно-модульний курс : [навч. посібник] / за ред. Ю. Козака. – К. : ЦНЛ, 2006. – 792 с.
7. Пшик-Ковальська О. Чинники впливу на планування зовнішньоекономічної діяльності / О. Пшик-Ковальська, Х. Передало // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.8. – С. 296–301.
8. Фатенок-Ткачук А. Аналізування факторів впливу на розвиток зовнішньоекономічної діяльності машинобудівних підприємств / А. Фатенок-Ткачук // Наукові праці КНТУ. Серія «Економічні науки». – 2010. – Вип. 17. – С. 23–29.
9. Цьомик Ю. Удосконалення зовнішньоекономічної діяльності агропромислового комплексу : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства та АПК» / Ю. Цьомик. – Сімферополь, 2006. – 23 с.